

Rola i zadania Policji w aspekcie postępowania w sprawach nieletnich

kom. Katarzyna Nowakowska
asp. szt. Sławomir Kłyk
st. asp. Mateusz Tchórzewski
Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

Rola i zadania Policji w aspekcie postępowania w sprawach nieletnich

Katowice 2026

Nadzór merytoryczny:
nadkom. Michał Stępień

Redakcja, korekta, skład:
Paweł Mięsiak

© Szkoła Policji w Katowicach, Katowice 2026, pewne prawa zastrzeżone.

Niniejsza publikacja w całości stanowi materiał dydaktyczny Szkoły Policji w Katowicach.
Publikacja dostępna jest na licencji:
Creative Commons – Uznanie autorstwa – Użycie niekomercyjne – Na tych samych warunkach (CC-BY-NC-SA) 4.0 Polska.

Postanowienia licencji są dostępne pod adresem:
<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-sa/4.0/legalcode.pl>

Spis treści

Wstęp	5
1. Objaśnienie pojęć ustawowych oraz systematyka kategorii wiekowych w postępowaniu wobec nieletnich	7
1.1. Model pojęcia „nieletni” – ujęcie trójdzielne jako fundament interwencji	7
1.2. Małoletni a nieletni – subtelne różnice	8
1.3. Pojęcie młodocianego	9
1.4. Definicja „czynu karalnego” jako filtr prawny	9
1.5. Systematyka wiekowa	10
2. Demoralizacja – ujęcie prawne, społeczne i kryminologiczne	11
2.1. Analiza pojęcia „demoralizacja”. Co widzi funkcjonariusz?	11
2.2. Poszukiwanie źródeł	13
2.3. Refleksja socjologiczna	13
3. Zadania i kompetencje Policji w zakresie zapobiegania patologiom społecznym oraz ochrony małoletnich	15
3.1. Funkcjonariusz Policji jako pierwszy „diagnosta społeczny”	15
3.2. Rewolucyjny art. 4 ust. 5 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich – policyjne narzędzie w wykroczeniach	16
3.3. Ochrona małoletnich w porze nocnej	16
3.4. Współpraca instytucjonalna. Policja jako węzeł informacyjny	17
3.5. Etos funkcjonariusza komórki do spraw nieletnich i patologii	18
4. Zatrzymanie nieletniego. Przesłanki, tryb i gwarancje	19
4.1. Istota zatrzymania	19
4.2. Przesłanki ustawowe	19
4.3. Moment zatrzymania. Obowiązki funkcjonariusza	20
4.4. Dokumentowanie czynności. Protokół zatrzymania nieletniego	21
4.5. Prawa, gwarancje, czas zatrzymania oraz pobyt nieletniego w policyjnej izbie dziecka	24

5. Metody i formy wykonywania zadań przez Policję w świetle Zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji – ujęcie prawne, praktyczne i operacyjne	26
5.1. Komórki do spraw nieletnich i patologii.....	26
5.2. Znaczenie patrolu. Obecność, która koryguje	27
5.3. Monitoring przestrzeni wirtualnej	28
5.4. Dialog z oświatą. Policja w systemie edukacji	28
5.5. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa jako narzędzie prewencyjne	29
6. Dokumentacja służbowa. Analiza załączników Zarządzenia nr 48 KGP	30
6.1. Poświadczenie przekazania małoletniego/nieletniego	30
6.2. Zawiadomienie rodziców / opiekuna nieletniego / szkoły, do której nieletni uczęszcza	32
6.3. Wykaz czynności prewencyjnych podjętych w sprawach nieletnich oraz na rzecz małoletnich, z wyłączeniem działań profilaktycznych.....	34
6.4. Drodzy rodzice/opiekunowie	35
Zakończenie	39
Bibliografia	40

„W dążeniu do wzmacniania świadomości odpowiedzialności za własne czyny, przeciwdziałania demoralizacji nieletnich i dopuszczania się przez nich czynów karalnych oraz stwarzania warunków powrotu do normalnego życia nieletnim, którzy popadli w konflikt z prawem lub zasadami współżycia społecznego, stanowi się co następuje¹.”

Rozważania nad naturą prawa, która dotyka osób najmłodszych, wymagają od nas refleksji humanistycznej. Ewolucja polskiego systemu sprawiedliwości wobec nieletnich, której kulminację stanowi ustawa z dnia 9 czerwca 2022 roku o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich², to proces fascynujący i przypominający przejście od nieco bardziej surowego spojrzenia ku postawie pełnej zrozumienia, choć niepozbawionej stanowczości. Przez niemal cztery dekady polski wymiar sprawiedliwości operował w cieniu ustawy z 1982 roku³. Choć była ona w swoim czasie nowoczesna, z biegiem lat stała się anachronizmem, który uwierał dynamicznie zmieniającą się tkankę społeczną. Świat u schyłku pierwszej ćwierci XXI wieku jest miejscem zgoła innym niż ten z początku lat osiemdziesiątych. Żyjemy w dobie płynnej rzeczywistości, w której tradycyjne autorytety ulegają erozji, a proces socjalizacji pierwotnej został przeniesiony w dużej mierze do sfery cyfrowej. Przestępczość nieletnich przestała być jedynie kwestią „złych manier” czy drobnych, nieprzemyślanych kradzieży, stała się symptomem głębszego pęknięcia w strukturze cywilizacyjnej.

Nowy wzorzec, który leży u podstaw obecnych procedur, opiera się na fundamencie wartości, w którym centralne miejsce zajmuje godność młodego człowieka. Należy zrozumieć, że nieletni wkraczający na drogę konfliktu z prawem, nie jest bytem autonomicznym w takim sensie, w jakim jest nim dorosły sprawca czynu zabronionego. Jest on raczej wypadkową swojego środowiska, błędów wychowawczych, deficytów systemu edukacji oraz wszechobecnej presji rówieśniczej. Dlatego też współczesna koncepcja resocjalizacji rezygnuje z prymatu kary na rzecz prymatu wsparcia. Nie jest to jednak wsparcie naiwne. To zindywidualizowany proces, który ma na celu „naprawienie” zerwanych więzi społecznych i przywrócenie jednostki wspólnotnie.

Kluczowym pojęciem, które przewija się przez całą ustawę o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jest dobro nieletniego⁴. W ujęciu etycznym pojęcie to nabiera

¹ Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. – o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, dalej: ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

² Tamże.

³ Ustawa z dnia 26 października 1982 r. – o postępowaniu w sprawach nieletnich – uchylona.

⁴ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 3.

nadzwyczajnego znaczenia. Dobro nieletniego to nie tylko zapewnienie mu dachu nad głową czy edukacji. To przede wszystkim prawo do prawidłowego ukształtowania kręgosłupa moralnego. Policjant, który podejmuje interwencję wobec nastolatka, nie jest jedynie funkcjonariuszem publicznym. Staje się on w tej konkretnej sytuacji uosobieniem normy społecznej. Jego postawa, język, jakim się posługuje oraz sposób, w jaki traktuje młodego człowieka, kładą fundament pod to, czy ów nieletni poczuje skruchę, czy też utwierdzi się w nienawiści do systemu.

Nie sposób pominąć w tym miejscu roli Policji jako formacji, która znajduje się na „pierwszej linii frontu walki” o umysł młodego człowieka. W trakcie interwencji funkcjonariusze często muszą balansować na cienkiej granicy pomiędzy byciem strażnikiem porządku a mentorem. Obowiązująca ustawa skłania do nieco bardziej psychologicznego podejścia do napotkanego w trakcie czynności służbowych problemu, co w praktyce oznacza konieczność zrozumienia, że „błąd” i agresja nieletniego jest jedynie maską dla jego lęku, poczucia beznadziei czy wołania o pomoc.

Współczesne działanie Policji w tym obszarze powinno odcinać się od ścisłej retributywności, czyli idei odpłaty. Kara sama w sobie nie posiada mocy sprawczej, jeśli nie towarzyszy jej refleksja. Dlatego też duży nacisk kładzie się na proces wychowawczy. Policjant ma wskazywać drogę, być znakiem stopu dla postępującej demoralizacji, ale jednocześnie być tym, który wyciąga rękę, by pomóc wrócić na właściwy tor. Znajomość przepisów, procedur i praw osoby nieletniej staje się zatem kluczowym atrybutem nowoczesnego funkcjonariusza. Ustawodawca uznaje, że im szybciej aparat państwowy zareaguje na symptomy demoralizacji, tym mniejszy będzie koszt społeczny i osobisty w przyszłości. Nie należy czekać, aż z pozoru drobne wykroczenie przerodzi się w zbrodnię. To właśnie w tym miejscu objawia się prewencyjna misja Policji, która w świetle Zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji⁵ pozwala przekuć idee ustawowe w konkretne, codzienne działania funkcjonariuszy.

Niniejsza publikacja ma za zadanie przeprowadzić funkcjonariuszy przez skomplikowany labirynt prawny i etyczny. Chcemy, aby każda interwencja z udziałem osoby nieletniej była przemyślana, aby każdy protokół był nie tylko dokumentem, ale świadectwem profesjonalizmu. Bo postępowanie w sprawach nieletnich to poniekąd sztuka ochrony przyszłości, a młody człowiek, niezależnie od tego jak bardzo się pogubił, jest częścią tego, co przed nami. Od naszych reakcji na mniejsze lub większe błędy nieletnich w dużej mierze zależy to, w jakim społeczeństwie będziemy żyć za dekadę lub dwie.

⁵ Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 września 2023 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich, dalej: Zarządzenie nr 48.

Rozdział 1.

Objaśnienie pojęć ustawowych oraz systematyka kategorii wiekowych w postępowaniu wobec nieletnich

1.1. Model pojęcia „nieletni” – ujęcie trójdzielne jako fundament interwencji

W polskim systemie prawnym termin „nieletni” nie jest jednoznaczny. To pojęcie dynamiczne, które zmienia się w zależności od wieku osoby oraz celu, jakiemu ma służyć w danym momencie procesowym. Art. 1 ust. 1 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich wprowadza trójdzielną strukturę tego pojęcia, która wymaga od funkcjonariusza nie tylko sprawności w liczeniu lat, ale i zrozumienia ducha ustawy.

Bowiem przepisy powyższego aktu prawnego stosuje się w zakresie:

A. Postępowania w sprawach o demoralizację – wobec osób, które ukończyły 10 lat i nie są pełnoletnie⁶.

Ten zakres wiekowy opiera się na przekonaniu, że dopóki człowiek nie osiągnie pełnoletności cywilnej, ale ukończy 10. rok życia, państwo ma prawo i obowiązek interweniować w jego życie, jeśli dostrzeże w nim symptomy rozpadu więzi z normami społecznymi. W tym miejscu warto wskazać definicję pełnoletności, która swoje źródła ma w Kodeksie cywilnym. Ustawa zakłada, że pełnoletnim jest ten, kto ukończył lat osiemnaście⁷. Ponadto przez zawarcie małżeństwa małoletni uzyskuje pełnoletność. Nie traci jej w razie unieważnienia małżeństwa⁸.

B. Postępowania w sprawach o czyny karalne – wobec osób, które dopuściły się takiego czynu po ukończeniu 13 lat, ale przed ukończeniem 17 lat⁹.

Przechodzimy do sfery znacznie mroczniejszej i bardziej skomplikowanej. Wedle założeń ustawodawcy trzynastolatek to osoba, która posiada już zdolność rozpoznania znaczenia czynu. To moment, w którym kończy się bezwarunkowa taryfa ulgowa dzieciństwa, a zaczyna czas ponoszenia konsekwencji. Z kolei granica 17 lat jest ukłonem w stronę Kodeksu karnego – to ostatni rok, w którym sprawca może liczyć na specyficzny, wychowawczy reżim ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, zanim wpadnie w tryby dorosłego systemu karnego.

⁶ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 1 ust. 1 pkt 1.

⁷ Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. Kodeks cywilny, art. 10 § 1, dalej: Kodeks cywilny.

⁸ Kodeks cywilny, art. 10 § 2.

⁹ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 1 ust. 1 pkt 2.

Należy zaznaczyć, że występują dwa wyjątki, kiedy to nieletni może odpowiadać na zasadach określonych w Kodeksie karnym. Pierwszy wynika z treści art. 10 § 2 Kodeksu karnego, zgodnie z którym, nieletni, który po ukończeniu 15 lat dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 134, 148 § 1, 2 lub 3, art. 156 § 1 lub 3, art. 163 § 1 lub 3, art. 166, 173 § 1 lub 3, art. 197 § 1, 1a, 3, 4 lub 5, art. 223 § 2, art. 251 § 1 lub 2 oraz art. 280 Kodeksu karnego może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie, jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają, a w szczególności, jeżeli poprzednio zastosowane środki wychowawcze lub poprawcze okazały się bezskuteczne. Sytuacja procesowa takiego nieletniego jest co do zasady taka sama jak osoby dorosłej, choć do czasu ukończenia 17 lat formalnie nadal pozostaje nieletnim. Drugi wyjątek został określony w art. 10 § 2a Kodeksu karnego, w świetle którego, nieletni, po ukończeniu 14 lat, a przed ukończeniem 15 lat, dopuszcza się czynu zabronionego określonego w art. 148 § 2 lub 3 Kodeksu karnego może odpowiadać na zasadach określonych w tym kodeksie jeżeli okoliczności sprawy oraz stopień rozwoju sprawcy, jego właściwości i warunki osobiste za tym przemawiają oraz zachodzi uzasadnione przypuszczenie, że stosowanie środków wychowawczych lub poprawczych nie jest w stanie zapewnić resocjalizacji nieletniego¹⁰.

C. Wykonywania środków wychowawczych, środka leczniczego lub środka poprawczego – wobec osób, względem których środki te zostały orzeczone, nie dłużej jednak niż do ukończenia przez te osoby 21 lat, chyba że ustawa stanowi inaczej¹¹.

Ostatni segment trójdzielnej definicji to swoisty most nad przepaścią dorosłości. Ustawa pozwala na traktowanie jako nieletniego osoby aż do ukończenia 21 roku życia, o ile środki zostały orzeczone przed osiągnięciem pełnoletności. Zabieg ten można interpretować jako mądrość ustawodawcy, który rozumie, że resocjalizacja to proces, a nie incydent. Nie można przerwać terapii czy nauki w zakładzie poprawczym tylko dlatego, że wychowankowi przybyła jedna świeczka na torcie. Te dodatkowe trzy lata po „osiemnastce” to czas na ugruntowanie pozytywnych zmian, na dokończenie edukacji i na bezpieczne wejście w życie społeczne.

1.2. Małoletni a nieletni – subtelne różnice

Dla niewprawnego ucha te słowa brzmią niemal identycznie, jednak w rzeczywistości prawnej dzieli je przepaść ideologiczna. Mylenie tych pojęć, podejmując czynności służbowe lub w dokumentacji policyjnej, jest błędem nie tylko językowym, ale i merytorycznym.

¹⁰ K. Osiak-Krynicka, *Dziecko jako uczestnik procesu karnego*, rozdział 3. – Pojęcie nieletniego.

¹¹ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 1 ust. 1 pkt 3.

Małoletni to pojęcie zrodzone na gruncie prawa cywilnego. Definiuje ono status osoby pod kątem jej zdolności do czynów prawnych, dziedziczenia, zawierania umów czy podlegania władzy rodzicielskiej. Małoletni w dosłownym rozumieniu to ten, kto ma mało lat i z tego tytułu potrzebuje opieki. To kategoria statyczna, opisująca stan biologiczny i prawny.

Nieletni to z kolei termin z pogranicza prawa karnego i resocjalizacji. Ma on w sobie ładunek dynamizmu, w którym nieletni to uczestnik postępowania – ktoś, kto znalazł się w orbicie zainteresowania wymiaru sprawiedliwości z powodu swojego zachowania.

Wobec powyższych rozważań można być małoletnim i nie być nieletnim (większość dzieci), ale można też być nieletnim (w sensie wykonywania środków), będąc już osobą pełnoletnią, jak na przykład dwudziestolatek w zakładzie poprawczym. Precyzja w używaniu tych słów w notatkach urzędowych świadczy o kulturze prawnej funkcjonariusza i zapobiega nieporozumieniom na linii Policja – sąd.

1.3. Pojęcie młodocianego

Kolejny termin, którego w przedmiotowej tematyce nie sposób pominąć to „młodociany”. To pojęcie wywodzące się z Kodeksu karnego, opisujące sprawcę, który w chwili popełnienia czynu zabronionego nie ukończył 21 lat oraz w czasie orzekania pierwszej instancji 24 lat¹².

Dlaczego należy wspomnieć o tym w opracowaniu dotyczącym nieletnich? Ponieważ granice te często się przenikają. Młodociany to „starszy brat” nieletniego w świecie przestępczym. Choć odpowiada on już na zasadach dorosłych, prawo nakazuje sądowi kierować się przede wszystkim celem wychowawczym. Można zauważyć tu pewną spójność polskiego prawa: od dziecka (bezkarne), po nieletniego (resocjalizowanego), aż po młodocianego (wychowanego przez karę). To swoista gradacja surowości, która ma na celu uratowanie człowieka, dopóki jego psychika jest jeszcze plastyczna.

1.4. Definicja „czynu karalnego” jako filtr prawny

Nie możemy zakończyć wyjaśniania pojęć bez pochylenia się nad terminem „czyn karalny”, którym według ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich jest przestępstwo lub przestępstwo skarbowe albo wykroczenie lub wykroczenie skarbowe¹³. Ponadto w tym akcie prawnym pojawia się również definicja „czynu zabronionego”, przez który rozumie się zachowanie o znamionach określonych w ustawie karnej¹⁴.

¹² Kodeks karny, art. 115 § 10.

¹³ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a-b.

¹⁴ Tamże, art. 1 ust. 2 pkt 3.

Znajomość i umiejętność rozróżnienia powyższych definicji jest kluczowa dla funkcjonariuszy. Dla przykładu – jeśli czternastolatek dopuści się spożywania alkoholu w miejscu objętym zakazem (przez przepisy ustawy o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi), na przykład w miejscu publicznym, będziemy mówić o czynie karalnym. Jeśli natomiast uzyskamy informację, że ten sam młodzieniec spożywa alkohol w miejscu zamieszkania, w niewiedzy i pod nieobecność rodziców bądź opiekunów, to wówczas będziemy mieli do czynienia z przejawem demoralizacji. Ta subtelność decyduje o toku postępowania, precyzji w dokumentacji, która stanowi podstawę do wyboru przez sąd ścieżki proceduralnej. Jest to wyraz racjonalności ustawodawcy, który chce poprzez organy wykonawcze „mieć oko” na rozwój moralny młodych ludzi.

1.5. Systematyka wiekowa

Podsumowując ten rozdział należy stwierdzić, że wiek w procedurach wobec nieletnich nie jest jedynie liczbą w systemie PESEL. Jest metaforą odpowiedzialności. Systematyka ta – choć na pierwszy rzut oka zawiła – tworzy logiczną strukturę wsparcia. Policjant, który staje przed młodym człowiekiem, musi w ułamku sekundy dokonać trafnego rozróżnienia: Czy widzi przed sobą dziecko potrzebujące opieki? Nieletniego sprawcę czynu karalnego, którego trzeba pouczyć lub zatrzymać? Czy może „młodego dorosłego”, który wciąż podlega kurateli resocjalizacyjnej?

Zrozumienie tych pojęć otwiera właściwe drzwi do wymiaru sprawiedliwości. W kolejnych rozdziałach zaobserwujemy, jak te teoretyczne definicje materializują się w służbie na rzecz bezpieczeństwa i dobra młodego pokolenia.

Rozdział 2.

Demoralizacja – ujęcie prawne, społeczne i kryminologiczne

Pojęcie demoralizacji, choć zakorzenione w polskim systemie prawnym od dekad, w nowej regulacji ustawowej z 2022 roku zyskało głębszy wymiar interpretacyjny. Nie jest ono ściśle sprecyzowane, należy raczej do kategorii pojęć niedookreślonych, co nakłada na organ stosujący prawo – przede wszystkim na Policję – obowiązek dokonywania każdorazowej zindywidualizowanej oceny stanu faktycznego. Demoralizacja w ujęciu nowych, aktualnie obowiązujących zapisów nie jest jednorazowym ekscysem lecz procesem postępującego odrzucania powszechnie akceptowalnych norm moralnych i prawnych, prowadzącym do trwałego niedostosowania społecznego jednostki.

2.1. Analiza pojęcia „demoralizacja”. Co widzi funkcjonariusz?

Opisowe podejście do występujących zjawisk pozwala nam skatalogować zachowania, które w optyce ustawodawcy stanowią sygnał do interwencji państwa. Artykuł 4 ust. 1 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich¹⁵ jak również §14 Zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich¹⁶ zawierają otwarty katalog zachowań egzemplifikujących demoralizację. Katalog ten jest pewnego rodzaju wskazówką, co w praktyce policyjnej oznacza konieczność zachowania przez funkcjonariuszy podejmujących czynności wobec osób małoletnich wysokiej spostrzegawczości, wnikliwości i przytomności umysłu aby zidentyfikować czy dane zachowanie wpisuje się i wypełnia znamiona demoralizacji. Wymieniając dla przykładu kilka zachowań, które wykazują cechy pojęcia demoralizacja nie sposób zapomnieć o tych najbardziej prozaicznych, które w następstwie mogą przybrać formę zjawisk znacznie bardziej szkodliwych społecznie:

- uchylenie się od obowiązku szkolnego i obowiązku nauki. Szkoła to jedno z podstawowych środowisk socjalizacyjnych wprowadzających i przystosowujących do życia społecznego. Wycofanie się z tego systemu przejawiające się długotrwałą absencją niespowodowaną przyczynami losowymi lecz chronicznym unikaniem

¹⁵ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

¹⁶ Zarządzenie nr 48.

zajęć szkolnych jest zazwyczaj pierwszym symptodem rozpadu więzi młodego człowieka z porządkiem społecznym i odejściem od wzorców prawidłowego zachowania i systemu wartości. Obecnie w dobie wszechobecnego Internetu i wysoko rozwiniętej technologii możemy również mówić o ukrytej formie tego zjawiska polegającej na pozorowaniu uczestnictwa w zajęciach mających formę zdalną lub hybrydową;

- używanie alkoholu oraz innych środków działających podobnie. Podejmując ten problem można śmiało stwierdzić, że jest to zjawisko o najwyższym stopniu szkodliwości społecznej. W ostatnich latach prócz alkoholu znacznemu rozszerzeniu uległ katalog substancji, do którego zaliczamy środki inne niż alkohol i dotychczas stosowane środki odurzające w postaci „tradycyjnych narkotyków”. Pojawiły się nowe substancje psychoaktywne zwane dopalaczami, które w równie szkodliwy, a być może nawet mocniejszy sposób negatywnie wpływają nie tylko na zdrowie, ale również zachowanie młodych ludzi. Ponadto, poza środkami wymienionymi powyżej pojawiło się zjawisko odurzania się poprzez nadużywanie leków dostępnych bez recepty;
- włóczęgostwo oraz ucieczki z domu. Dom rodzinny powinien stanowić swego rodzaju port, do którego młody człowiek bezpiecznie wraca. Brak właściwych relacji rodzinnych, ciągłe życie w biegu, brak czasu i poświęcenia chwili uwagi na rozmowy z najbliższymi, w przypadku młodego człowieka, częstokroć doprowadza do zerwania więzi z opiekunami prawnymi i stawia nieletniego w sytuacji permanentnego zagrożenia. W tej sytuacji małoletni często wybiera byt koczowniczy, szukając akceptacji. Sytuacja często zmusza go do podejmowania działań o charakterze przestępczym w celu zaspokojenia podstawowych potrzeb życiowych. W wielu przypadkach doprowadza to do tworzenia się nieformalnych struktur o charakterze antyspołecznym lub przestępczym, w których mechanizm tzw. rozproszenia odpowiedzialności potęguje i przyspiesza proces przyjmowania nieprawidłowych wzorców postępowania.

To tylko kilka przykładów, lecz z całą stanowczością należy podkreślić, że zwrot „w szczególności” użyty przez ustawodawcę w art. 4 ust. 1 ustawy¹⁷ nie zamyka katalogu zachowań kwalifikowanych jako przejaw demoralizacji. Pozwala on w sposób płynny systematyzować ich rodzaje poszerzając katalog o nowe, dotychczas nie funkcjonujące, współczesne formy związane również ze sferą przestrzeni cyfrowej, takie jak agresja w przestrzeni cyfrowej (cyberbullying) lub uprawianie hazardu online.

¹⁷ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

2.2. Poszukiwanie źródeł

Etiologia zajmująca się badaniem przyczyn zjawisk wskazuje, iż proces demoralizacji nieletnich rzadko jest wynikiem pojedynczego czynnika. Już samo określenie „proces” sugeruje, że jest to zjawisko długotrwałe, rozwijające się, na które wpływ ma najczęściej kumulacja niekorzystnych uwarunkowań, a jeden czynnik może być punktem zapalnym uruchamiającym ten mechanizm. Podejmując się próby scharakteryzowania przyczyn tego procesu warto krótko scharakteryzować te uwarunkowania, opierając się o rozważania kryminologiczne, socjologiczne oraz psychologiczne:

- determinanty rodzinne (mikrośrodowiskowe)¹⁸ – rodzina jako podstawowa grupa społeczna odgrywa kluczową rolę w wychowaniu młodego człowieka. W kręgu rodzinnym demoralizacji upatruje się najczęściej w dysfunkcjach strukturalnych (rodziny niepełne, zrekonstruowane) oraz funkcjonalnych (brak więzi emocjonalnych, niespójność metod wychowawczych, obecność wzorców patologicznych, np. alkoholizm rodziców);
- determinanty rówieśnicze i lokalne¹⁹ – w okresie dorastania grupa rówieśnicza stanowi główny punkt odniesienia. Jednostki próbują przynależeć do grupy, nie odstawać. Presja grupy może często wymuszać na osobie zachowania inne niż te ogólnie przyjęte, czasem nawet ryzykowne, jako warunek akceptacji jednostki przez grupę. Istotnym elementem jest tu również degradacja środowiska lokalnego, w którym normy znacznie odbiegające od tradycyjnych, ogólnie przyjętych, zyskują status norm dominujących i determinują sposób postępowania w danym środowisku;
- determinanty psychologiczne i biologiczne²⁰ – to między innymi brak empatii, trudność w kontrolowaniu impulsów, zaburzenia osobowości, niski próg frustracji. W dobie wszechobecnej cyfryzacji możemy do nich również zaliczyć wpływ uzależnień od technologii cyfrowych, które trwale modyfikują procesy poznawcze i emocjonalne młodych ludzi.

2.3. Refleksja socjologiczna

Podsumowując ten rozdział warto wziąć pod rozwagę gorzką tezę, iż demoralizacja nieletnich jest swego rodzaju lustrem odzwierciedlającym odbicie całego współczesnego społeczeństwa. Patrząc na postawę osób dorosłych wyrażaną przez wszechobecną agresję, brak szacunku dla duchowych wartości, dla prawa i kult pieniądza jako najwyższej wartości, trudno oczekiwać od młodego pokolenia innych postaw. Przyjąć

¹⁸ B. Hołyst, *Kryminologia*, s-145-160.

¹⁹ Tamże.

²⁰ Tamże.

zatem należy, że demoralizacja nieletnich to nie tylko problem prawny leżący na barkach służb państwowych i wymiaru sprawiedliwości, lecz rozpatrywać go należy jako wyzwanie dla całego społeczeństwa.

Zrozumienie przyczyn i istoty zjawiska pozwala nam przejść do kolejnych etapów procedury – do konkretnych zadań i kompetencji Policji, które omówimy w następnych rozdziałach. Przejdziemy do tematyki, w której teoria spotyka się z praktyką służbową, a analiza przyczyn zamienia się w konkretne działania prewencyjne i procesowe.

Rozdział 3.

Zadania i kompetencje Policji w zakresie zapobiegania patologiom społecznym oraz ochrony małoletnich

3.1. Funkcjonariusz Policji jako pierwszy „diagnosta społeczny”

W tradycyjnym ujęciu kompetencji policyjnych często kładziono nacisk na reaktywność – na ściganie nieletniego sprawcy, który dokonał już czynu. Nowy paradygmat sformułowany w ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, przesuwając ten akcent mocno w stronę proaktywności. Policjant zdaje się być „wysuniętą placówką diagnostyczną”.

Zgodnie z art. 4 ust. 3 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich instytucje państwowe i samorządowe oraz publiczne i niepubliczne szkoły i placówki oświatowe, które w związku ze swoją działalnością dowiedziały się o dopuszczeniu się przez nieletniego czynu zabronionego wyczerpującego znamiona przestępstwa ściganego z urzędu lub przestępstwa skarbowego, są obowiązane niezwłocznie zawiadomić o tym sąd rodzinny lub Policję oraz przedsięwziąć niezbędne czynności, aby nie dopuścić do zatarcia śladów i dowodów popełnienia czynu zabronionego²¹.

Policjant, który wykonując czynności służbowe, uzyskał informację o okolicznościach świadczących o demoralizacji nieletniego lub popełnieniu przez niego czynu karalnego, ma obowiązek udokumentowania tej informacji w formie notatki urzędowej lub meldunku informacyjnego, jeżeli obowiązek jego sporządzenia wynika z przepisów prowadzenia w Policji zestawu zbiorów informacji „System Informacji Operacyjnych”. Meldunek informacyjny przekazuje się komórce właściwej do spraw realizacji informacji. W przypadku sporządzenia notatki urzędowej, należy ją niezwłocznie przekazać komórce do spraw nieletnich i patologii jednostki organizacyjnej Policji, w której lub na rzecz której policjant wykonywał czynności służbowe²². Należy tu zauważyć obligatoryjność. To nie jest wybór funkcjonariusza, to imperatywy wynikające z troski o dobro wspólne. Każda notatka urzędowa sporządzona w toku służby patrolowej lub innej, jest aktem ochrony. Policja w tym ujęciu staje się gwarantem, że żadne dziecko, które zaczyna obierać zły kierunek, nie zostanie pozostawione samemu sobie.

²¹ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 4 ust. 2.

²² Zarządzenie nr 48, § 5 ust. 1.

3.2. Rewolucyjny art. 4 ust. 5 ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich – policyjne narzędzie w wykroczeniach

Przejdźmy teraz do jednego z najciekawszych i najbardziej dyskutowanych uprawnień, jakie kiedykolwiek nadano polskiej Policji w sprawach nieletnich. Artykuł 4 ust. 5 wspomnianej ustawy to swoiste *novum*, które redefiniuje rolę funkcjonariusza na ulicy. Ustawodawca uznał, że nie każda sprawa musi trafiać przed oblicze sądu, by odnieść skutek wychowawczy. W sytuacjach dotyczących wykroczeń policjant otrzymał prawo, jeżeli jest to wystarczające do stosowania środków oddziaływania wychowawczego w postaci pouczenia, zwrócenia uwagi, ostrzeżenia, przywrócenia stanu poprzedniego lub zawiadomienia rodziców albo opiekuna nieletniego lub szkoły, do której nieletni uczęszcza²³. Policjant, który zastosuje wobec nieletniego sprawcy czynu karalnego wyczerpującego znamiona wykroczenia środek oddziaływania wychowawczego, fakt ten dokumentuje w notatce urzędowej zawierającej datę i miejsce interwencji, jej przebieg oraz pełne dane nieletniego, obejmujące imię, nazwisko, datę urodzenia i adres zamieszkania, a także wskazanie rodzaju zastosowanego środka oddziaływania wychowawczego²⁴.

Korzystanie z tych uprawnień skraca czas między czynem a reakcją do minimum. Policjant, który „tu i teraz” reaguje na zachowanie nieletniego, które wypełnia znamiona wykroczenia, staje się dla niego ucieleśnieniem nieuchronności prawa. Jest to jednocześnie prawo wymagające ogromnej dojrzałości. Funkcjonariusz musi ocenić, czy dany czyn to incydent czy może wierzchołek góry lodowej demoralizacji. Błędna decyzja – zbyt łagodna lub zbyt surowa – może zdecydować o przyszłości młodego człowieka.

3.3. Ochrona małoletnich w porze nocnej

Kolejnym obszarem kompetencyjnym, doprecyzowanym w Zarządzeniu nr 48 Komendanta Głównego Policji, jest przeciwdziałanie zagrożeniom małoletnich przebywających bez opieki w porze nocnej. W świecie pełnym pokus i niebezpieczeństw, które czyhają po zmroku w ciemnych zaułkach miast, Policja pełni rolę „nocnej straży”. W sytuacji gdy małoletni zostanie wylegitymowany, z uwagi na jego pozostawanie w porze nocnej bez opieki rodziców lub opiekunów w miejscu i okolicznościach, w których mógł stać się ofiarą bądź sprawcą przestępstwa lub wykroczenia, gdy nie został on wówczas przekazany rodzicom, Policja (funkcjonariusz komórki do spraw nieletnich i patologii) powiadamia pisemnie o tym fakcie rodziców lub opiekunów, w trosce o dobro i bezpieczeństwo dziecka, w celu zapobieżenia takim sytuacjom

²³ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, art. 4 ust. 5.

²⁴ Zarządzenie nr 48, § 7 ust. 1.

w przyszłości²⁵. To narzędzie budowania odpowiedzialności rodzicielskiej. Państwo mówi rodzicowi: „My czuwamy nad Twoim dzieckiem, ale to Ty jesteś za nie odpowiedzialny”. Jest to element prewencji, który ma zapobiegać zarówno demoralizacji, jak i stawianiu się przez małoletnich ofiarami przestępstw.

3.4. Współpraca instytucjonalna. Policja jako węzeł informacyjny

Współczesne kompetencje Policji nie ograniczają się do patrolowania i przeprowadzania interwencji fizycznych. Policja stała się „węzłem” w systemowej sieci wymiany informacji o zagrożeniach nieletnich. Zadania w zakresie zapobiegania, zwalczania i rozpoznawania okoliczności świadczących o demoralizacji nieletnich oraz dopuszczania się przez nich czynów karalnych, wykonują w ramach pełnionej służby policjanci prewencji i służby kryminalnej²⁶. Komórką właściwą do gromadzenia informacji na temat wykazywania przez nieletniego przejawów demoralizacji lub dopuszczenia się przez niego czynu karalnego, a także współpracy w tym zakresie z sądem rodzinnym właściwym miejscowo dla nieletniego, jest komórka do spraw nieletnich i patologii jednostki organizacyjnej Policji, na terenie działania której znajduje się miejsce zamieszkania nieletniego, a w przypadku trudności w jego ustaleniu – miejsce jego pobytu²⁷.

Coraz częściej funkcjonariusze, którzy na co dzień zajmują się sprawami nieletnich nie są już tylko gośćmi na „pogadankach” w placówkach oświatowych. Są partnerami dyrekcji szkół, którzy wspólnie diagnozują ogniska agresji rówieśniczej, hejtu w Internecie lub handlu substancjami odurzającymi. W ramach działań profilaktycznych biorą udział w spotkaniach z małoletnimi, rodzicami, pedagogami oraz przedstawicielami innych podmiotów zajmujących się zapobieganiem patologii, w tym przeciwdziałaniem demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz negatywnym zjawiskom występującym wśród małoletnich²⁸. Ponadto uczestniczą w przedsięwzięciach realizowanych na rzecz poprawy bezpieczeństwa małoletnich i nieletnich oraz promują bezpieczne i społecznie pożądane zachowania²⁹.

Warto zaznaczyć również ścisłą współpracę z ośrodkami pomocy społecznej. Gdy policjant wchodzi do domu i zauważa zaniedbania, głód czy brud, jego kompetencje nakazują mu uruchomienie procedur wsparcia społecznego. Mundur staje się przepustką do zapewnienia dziecku godnych warunków życia.

²⁵ Zarządzenie nr 48, § 18 pkt 10.

²⁶ Zarządzenie nr 48, § 3 ust. 1.

²⁷ Zarządzenie nr 48, § 3 ust. 2.

²⁸ Zarządzenie nr 48, § 11 pkt 3.

²⁹ Zarządzenie nr 48, § 11 pkt 4.

Policja dostarcza również niezbędnych informacji dla decyzji sędziowskich. Rzetelne ustalenia funkcjonariuszy są fundamentem, na którym budowane są plany resocjalizacyjne, nadzory kuratorskie czy skierowania do placówek.

3.5. Etos funkcjonariusza komórki do spraw nieletnich i patologii

W ramach Zarządzenia nr 48 KGP położono nacisk na kierunkowość i profesjonalizację kadr zajmujących się sprawami nieletnich. Funkcjonariusz tej komórki to postać szczególna. Powinien łączyć w sobie stanowczość i konsekwencję policjanta kryminalnego z empatią pedagoga. To tutaj objawia się etos służby. Skuteczny policjant ds. nieletnich wie, że jego sukcesem nie jest wysoka liczba mandatów, lecz pusta kartoteka młodego człowieka, który dzięki jego interwencji wrócił na właściwą drogę, do nauki i sportu. To cicha, często niewdzięczna praca u podstaw, która wymaga ogromnej odporności psychicznej, bo kontakt z nieszczęściem dziecka i dysfunkcją rodziny jest jednym z najbardziej obciążających doświadczeń w służbie.

Analizując zadania i kompetencje Policji, powinniśmy zadać sobie pytanie o granice tej władzy. Czy Policja może zastąpić rodzinę? Czy może stać się wychowawcą narodu? Odpowiedź brzmi: nie. Kompetencje Policji są jedynie instrumentem, który ma przywrócić zachwianą równowagę. Mają one charakter pierwotnie prewencyjny, kolejno interwencyjny i ochronny. Mundur w sprawach nieletnich jest symbolem porządku w świecie, który dla dziecka często jest chaotyczny i groźny. Zadania Policji, choć ubrane w rygory prawne, mają u swej podstawy głęboki sens moralny.

Rozdział 4.

Zatrzymanie nieletniego. Przesłanki, tryb i gwarancje

Zatrzymanie nieletniego jest w polskim porządku prawnym obwarowane rygorami znacznie surowszymi niż ma to miejsce w przypadku osób dorosłych. Wstępujemy na teren, w którym państwo reprezentowane przez funkcjonariusza w mundurze dokonuje najbardziej drastycznej ingerencji w sferę wolności osobistej młodego człowieka. Ustawodawca jednak konstruując ramy ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich założył, że izolacja osoby niedojrzałej psychofizycznie powinna trwać jedynie tyle, ile jest to absolutnie niezbędne dla zabezpieczenia materiału dowodowego lub zapewnienia obecności nieletniego przed organem orzekającym. Dla młodego człowieka bowiem jest to doświadczenie, które może trwale wpłynąć na jego osobowość i w sposób nieodwracalny zaważyć na jego przyszłości. Stąd wprowadzenie wielu obostrzeń, które mają chronić nieletniego przed uznaniowością władzy, a funkcjonariusza przed błędem, który mógłby negatywnie wpłynąć na cały proces późniejszej resocjalizacji.

4.1. Istota zatrzymania

Zanim przejdziemy do przepisów i paragrafów zatrzymajmy się przez chwilę przy samej idei pozbawienia wolności osoby nieletniej. Opierając się na fundamentach praw człowieka zakorzenionych w cywilizacji zachodniej, wolność jest wartością nadrzędną. W przypadku gdy chodzi o dziecko jej ochrona staje się głosem sumienia i wymogiem etycznym. Zatrzymanie nieletniego musi być zatem postrzegane nie jako próba rozliczenia czy przedwczesna kara, lecz jako środek ostateczny o charakterze nadzwyczajnym, stosowany jedynie wtedy, gdy wszystkie inne możliwości zostały wyczerpane. Jest to środek, który w interesie bezpieczeństwa publicznego chwilowo pozbawia swobody, aby wdrożyć w przyszłości działania resocjalizacyjne.

4.2. Przesłanki ustawowe

Zatrzymanie nieletniego nie może mieć charakteru prewencyjnego ani represyjnego, jest to środek o charakterze zabezpieczającym. Aby policjant mógł zatrzymać nieletniego muszą zostać spełnione warunki i kryteria uregulowane m.in. w art. 48 u.w.r.n³⁰. Nie ma tu miejsca na intuicję, domysły pozbawione dowodowego poparcia.

³⁰ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

Zgodnie z jego treścią podstawę stanowi uzasadnione przypuszczenie³¹, że nieletni dopuścił się czynu karalnego (przestępstwa lub przestępstwa skarbowego)³². Samo podejrzenie jest jednak niewystarczające. Ustawodawca wprowadził dodatkowy filtr w postaci alternatywnych przesłanek szczególnych, które nadają zatrzymaniu cechę niezbędności:

1. Obawa ucieczki lub ukrycia się nieletniego: funkcjonariusz musi dysponować faktami uprawdopodobniającymi, że nieletni świadomy powagi swojej sytuacji zamierza uniknąć odpowiedzialności poprzez zmianę miejsca pobytu, ucieczkę. Obawa ta musi być realna – np. brak stałego miejsca pobytu nieletniego, nieletni otwarcie deklaruje chęć ucieczki.
2. Obawa zatarcia śladów czynu karalnego: przesłanka ta odnosi się do ryzyka utraty (destrukcji) materiału dowodowego, wpływania na świadków. W dobie cyfrowej, kiedy dowód może zostać usunięty jednym kliknięciem w smartfonie, przesłaną wiadomością, przesłanka ta nabiera szczególnego znaczenia z uwagi na możliwość zdalnego usuwania dowodów.
3. Brak możliwości ustalenia tożsamości: najbardziej prozaiczna z przesłanek. Bez ustalenia tożsamości osoby, która stoi przed funkcjonariuszem niemożliwe jest nadanie prawidłowego toku postępowania dalszym czynnościom. Przesłanka stosowana w sytuacjach, gdy nieletni odmawia podania danych, a weryfikacja w dostępnych bazach danych jest w danej chwili niemożliwa. Zatrzymanie służy tu zatem przywróceniu nieletniego do systemu prawnego, z którego próbował się wykluczyć poprzez anonimowość.

4.3. Moment zatrzymania. Obowiązki funkcjonariusza

Moment zatrzymania winien być przeprowadzony z zachowaniem najwyższych standardów etycznych. Inicjuje ono szereg obligatoryjnych czynności, których zaniechanie skutkuje wadliwością całego postępowania. Ustawa nakłada na funkcjonariusza szereg obowiązków, zgodnie z którymi jest bezwzględnie zobowiązany do:

- Poinformowania o przyczynie zatrzymania: nieletni musi natychmiast dowiedzieć się dlaczego został pozbawiony wolności. Komunikat ten musi być jasny, zrozumiały i sformułowany językiem dostosowanym do wieku, stopnia rozwoju i stanu psychicznego, wolnym od zbędnego żargonu prawniczego.
- Pouczenie o prawach: nieletniego poucza się o przysługujących mu prawach do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu

³¹ Tamże.

³² Tamże.

zatrzymania, do kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą, do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej³³.

- Zatrzymanemu nieletniemu, jego rodzicom albo temu z rodziców, pod którego stałą pieczę nieletni faktycznie pozostaje albo opiekunowi nieletniego przysługuje zażalenie na zatrzymanie. W zażaleniu można domagać się zbadania zasadności, legalności oraz prawidłowości zatrzymania³⁴.
- Powiadomienie rodziców lub opiekuna i sądu to jedna z priorytetowych czynności podczas zatrzymania nieletniego. Rodzic jako naturalny obrońca dziecka powinien dowiedzieć się o jego zatrzymaniu bezzwłocznie. Również w przypadku sądu rodzinnego istnieje bezzwłoczność jego poinformowania o zatrzymaniu nieletniego i doręczenia kopii protokołu zatrzymania³⁵.

4.4. Dokumentowanie czynności. Protokół zatrzymania nieletniego

W profesjonalnym ujęciu protokół zatrzymania nieletniego (ryc. 1) stanowi pisemne podsumowanie wykonanej czynności. Musi on zawierać nie tylko suche fakty dotyczące czasu zatrzymania, jego miejsca i innych wypełnianych w nim rubryk proceduralnych, lecz również wnioski i oświadczenia nieletniego w związku z jego zatrzymaniem. Powinno to znaleźć odzwierciedlenie zwłaszcza w części związanej z pouczeniem nieletniego. Prawidłowość wypełnienia tego dokumentu zgodnie z wzorem zawartym w Zarządzeniu nr 48 Komendanta Głównego Policji stanowi o profesjonalizmie funkcjonariusza i jest fundamentem dla dalszych decyzji procesowych sądu. Sporządzając protokół Policja wykonuje ustawowe zadania mające na celu sformalizowanie wykonanych czynności oraz wyeliminowanie ewentualnych nadużyć oraz zapewnienie, że każda interwencja naruszająca wolność osobistą małoletniego jest w pełni uzasadniona, udokumentowana i poddana kontroli instancyjnej.

³³ Tamże.

³⁴ Tamże.

³⁵ Tamże.

ZAPOZNAŁEM SIĘ:

.....
 (data, godzina, imienna pieczętka i podpis kierownika
 jednostki organizacyjnej Policji lub upoważnionego policjanta)

Znak sprawy
 RSD/RSOW*
 Nr OZO
 DS.

PROTOKÓŁ ZATRZYMANIA NIELETNIEGO

.....dnia:godz.
 (miejscowość) (dzień, miesiąc, rok) (godzina i minuta rozpoczęcia sporządzania protokołu)

..... Z
 (stopień, imię i nazwisko, ID oraz funkcja policjanta), (nazwa jednostki organizacyjnej Policji)

działając na podstawie: art. 48 ust. 1 uwrn¹⁾; art. 49 ust. 1 pkt 2 uwrn; art. 49 ust. 2 uwrn; art. 50 uwrn;
 art. 59 ust. 1 uwrn; polecenia sądu rodzinnego, polecenia prokuratora*,

w dniu: o godz. W
 (dzień, miesiąc, rok) (godzina i minuta) (adres lub inne określenie miejsca zatrzymania)

zatrzymał: syn/córka*
 (imię i nazwisko nieletniego, oraz nazwisko rodowe nieletniego) (imiona rodziców oraz nazwisko rodowe matki)

urodzonego PESEL: W
 (data urodzenia) (miejsce urodzenia)

Adres zamieszkania lub pobytu*
 (kod, miejscowość, ulica, nr domu, nr mieszkania)

którego tożsamość ustalili na podstawie:
 (rodzaj i cechy identyfikacyjne dokumentu lub rodzaj informacji, na podstawie których ustalono tożsamość nieletniego)

Rysopis**

Numer telefonu do: rodziców, albo tego z rodziców, pod którego stałą pieczęć nieletni faktycznie pozostaje, albo
 opiekuna nieletniego*

Opis widocznych obrażeń ciała nieletniego, albo informacja o ich braku:

Oświadczenie zatrzymanego o stanie zdrowia:

Zatrzymany był/nie był* badany przez lekarza.

Zatrzymanie nastąpiło z następujących przyczyn:

(przesłanki uzasadniające zatrzymanie lub umieszczenie nieletniego/niej w policyjnej izbie dziecka)

Nieletni w dniu o godz. poinformowany o przyczynie zatrzymania oraz pouczonej
 o przysługujących mu w związku z tym następujących prawach: do obrony, do składania lub odmowy składania wyjaśnień
 lub odpowiedzi na poszczególne pytania, do korzystania z bezpłatnej pomocy tłumacza lub tłumacza języka migowego
 (art. 36 ust. 1 uwrn); o prawie do złożenia oświadczenia do protokołu zatrzymania, do otrzymania kopii protokołu
 zatrzymania, do kontaktu z rodzicem albo opiekunem lub z obrońcą, do dostępu do niezbędnej pomocy medycznej (art. 48
 ust. 3 uwrn), a także o prawie do złożenia zażalenia do sądu rodzinnego na zatrzymanie (art. 85 ust. 1 uwrn) oraz o treści
 art. 48 ust. 9 dotyczącego natychmiastowego zwolnienia nieletniego i przekazania rodzicowi lub opiekunowi; nawiązania
 kontaktu z urzędem konsularnym lub przedstawicielstwem dyplomatycznym, a w razie zatrzymania osoby, nieposiadającej
 żadnego obywatelstwa – z przedstawicielstwem państwa, w którym ma ona stałe miejsce zamieszkania (art. 612 § 2 kpk),
 oświadczył co następuje:

.....
 (podpis policjanta sporządzającego protokół)

.....
 (czytelny podpis zatrzymanego nieletniego)

¹⁾uwrn – ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. poz. 1700, z późn. zm.)

Kopię protokołu otrzymałem w dniuo godz.....
(dzień, miesiąc, rok) (godzina i minuta)(czytelny podpis zatrzymanego nieletniego)

Zgodnie z art. 48 ust. 5 pkt 2 uwrn, o zatrzymaniu nieletniego i przyczynie zatrzymania, oraz przysługującym prawie do: złożenia zażalenia na zatrzymanie do sądu rodzinnego (art. 85 ust. 1 uwrn), skorzystania z prawa do złożenia wniosku o wyznaczenie obrońcy z urzędu (art. 38 ust. 3 uwrn), a także o prawach przysługujących zatrzymanemu nieletniemu, zawiadomiono osobiście/telefonicznie*:

ojca* nr tel. dnia o godz., lub
(imię i nazwisko)

matkę* nr tel. dnia o godz., lub
(imię i nazwisko)

opiekuna* nr tel. dnia o godz.,
(imię i nazwisko)

.....
(stopień, imię i nazwisko oraz podpis policjanta zawiadamiającego)

Kopię protokołu zatrzymania nieletniego doręczono w dniu o godz.

.....
(podpis rodzica/opiekuna, który otrzymał protokół zatrzymania nieletniego)

Zgodnie z art. 48 ust. 5 pkt 1 uwrn, w dniu o godz.o zatrzymaniu nieletniego zawiadomiono Sąd Rodzinny w
poprzez doręczenie kopii protokołu zatrzymania nieletniego: osobiście/pocztą elektroniczną/faksem*

(imię i nazwisko zawiadomionego sędziego rodzinnego lub innej osoby upoważnionej, stopień, imię i nazwisko oraz podpis policjanta zawiadamiającego, a w przypadku doręczenia w inny sposób, adres poczty elektronicznej lub numer faksu)

Zgodnie z art. 244 § 4 kpk, w dniu o godz.o zatrzymaniu nieletniego

zawiadomiono prokuratora z Prokuratury Rejonowej w

telefonicznie/osobiście* lub poprzez przesłanie protokołu zatrzymania nieletniego pocztą elektroniczną/faksem/doręczenie*

.....
(imię i nazwisko zawiadomionego prokuratora, stopień, imię i nazwisko oraz podpis policjanta zawiadamiającego, a w przypadku kontaktu telefonicznego numer telefonu pod który zadzwoniono)

Zatrzymany nieletni został umieszczony w

(nazwa i adres policyjnej izby dziecka, schroniska dla nieletnich, zakładu poprawczego, okręgowego ośrodka młodzieżowego, młodzieżowego ośrodka wychowawczego lub innego miejsca, w którym umieszczono nieletniego)

dnia o godz. przez
(stopień, imię i nazwisko policjanta oraz nazwa jednostki organizacyjnej Policji)

Nieletniemu należy uniemożliwić kontakt z:

.....
(dane osób, z którymi należy uniemożliwić kontakt nieletniemu, w celu zapewnienia prawidłowego toku postępowania)

Nieletniego przekazano

(imię i nazwisko osoby, której przekazano nieletniego)

Zatrzymanego zwolniono dnia o godz.

(imię i nazwisko nieletniego)

(dzień, miesiąc, rok)

(godzina i minuta)

i przekazano rodzicom/jednemu z rodziców/opiekunowi*

(imię i nazwisko osoby, której przekazano nieletniego)

.....
(stopień, imię i nazwisko oraz podpis policjanta zwalnającego nieletniego)

.....
(czytelny podpis rodzica lub opiekuna)

Objaśnienia:

* niewłaściwe skreślić

** podać w razie niemożności ustalenia tożsamości nieletniego

Ryc. 1/2

4.5. Prawa, gwarancje, czas zatrzymania oraz pobyt nieletniego w policyjnej izbie dziecka

Jednym z kluczowych zabezpieczeń systemowych jest szereg obwarowań przy zatrzymaniu nieletniego. Dotyczy to przede wszystkim limitów czasowych, jak również innych zasad mających zastosowanie w tych sytuacjach. Okres zatrzymania zaczyna biec z chwilą faktycznego zatrzymania nieletniego i nie może przekroczyć ram czasowych uregulowanych w przepisach. W przypadku działań funkcjonariuszy, gdy nieletni jest w ich dyspozycji, czas nie może przekroczyć 24 godzin od chwili zatrzymania, w którym to funkcjonariusze muszą zebrać całość materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego będącego przestępstwem lub przestępstwem skarbowym i przekazać nieletniego do dyspozycji sądu rodzinnego³⁶. W ciągu kolejnych 24 godzin od chwili przekazania sądowi rodzinnemu przez Policję całość zgromadzonych materiałów uzasadniających przypuszczenie, że nieletni dopuścił się czynu karalnego, o którym mowa w art. 1 ust. 2 pkt 2 lit. a ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, sąd musi ogłosić postanowienie o zastosowaniu środka tymczasowego wobec nieletniego³⁷. Ponadto, prócz reżimów czasowych, zatrzymanego nieletniego należy natychmiast zwolnić i przekazać rodzicowi albo opiekunowi w sytuacjach, gdy ustała przyczyna zatrzymania lub polecił to sąd rodzinny³⁸.

Również bardziej restrykcyjnie niż w stosunku do osób dorosłych przedstawia się sytuacja praw osoby nieletniej, która została zatrzymana. Katalog praw nieletniego jest znacznie bardziej rozbudowany. Oprócz podstawowych praw, które przedstawiane są osobom dorosłym nieletni ma choćby prawo do kontaktu z rodzicem lub opiekunem, co w przypadku osoby dorosłej sprowadza się wyłącznie do poinformowania o fakcie zatrzymania osoby najbliższej lub wskazanej. Ponadto o prawie do złożenia zażalenia do sądu rodzinnego na zatrzymanie³⁹, które przysługuje nieletniemu informuje się również rodziców lub opiekunów zatrzymanego nieletniego⁴⁰.

Pobyt nieletniego w policyjnej izbie dziecka również obwarowany jest szeregiem czynników i ram czasowych. W przypadku nieletniego, który samowolnie przebywa poza młodzieżowym ośrodkiem wychowawczym, okręgowym ośrodkiem wychowawczym, zakładem poprawczym albo schroniskiem dla nieletnich, można go umieścić w policyjnej izbie dziecka na czas niezbędny do przekazania do właściwego ośrodka, zakładu lub schroniska nie dłużej jednak niż na okres 5 dni⁴¹. W przypadku nieletniego,

³⁶ Ustawa o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich.

³⁷ Tamże.

³⁸ Tamże.

³⁹ Tamże.

⁴⁰ Tamże.

⁴¹ Tamże.

który ukończył 18 lat, zatrzymanego w trakcie samowolnego pobytu poza zakładem poprawczym, można umieścić go w jednostce organizacyjnej Policji w pomieszczeniu dla osób zatrzymanych lub doprowadzonych w celu wytrzeźwienia na czas niezbędny do przekazania nieletniego do właściwego zakładu również nie dłużej niż na okres 5 dni. Poza wskazanymi sytuacjami nieletni może również zostać umieszczony w policyjnej izbie dziecka w przypadku, gdy polecił to sąd rodzinny i jest to niezbędne do wykonania określonej czynności procesowej. W takiej sytuacji zatrzymanie i umieszczenie nieletniego w policyjnej izbie dziecka nie może przekroczyć 48 godzin⁴². W sytuacji uzasadnionej przerwy w konwoju albo w doprowadzeniu nieletniego można umieścić w policyjnej izbie dziecka na czas nie przekraczający 24 godzin⁴³.

Reżim prawny zatrzymania nieletniego to pewnego rodzaju próba ognia dla każdego z funkcjonariuszy. Wymaga ona profesjonalizmu, doskonałej znajomości przepisów, ale przede wszystkim empatii i wysokiej kultury osobistej. Zatrzymanie, które jest przeprowadzone zgodnie z przepisami i we właściwy sposób może być dla nieletniego pierwszym krokiem ku zrozumieniu, że prawo to siła, która nie tylko chroni, ale również karze. Jeśli jednak zatrzymanie zostanie przeprowadzone w niewłaściwy sposób, źle, niedbale i w sposób arogancki może stać się paliwem dla buntu, który zaprzepaści szanse na jakąkolwiek resocjalizację.

⁴² Tamże.

⁴³ Tamże.

Rozdział 5.

Metody i formy wykonywania zadań przez Policję w świetle Zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji – ujęcie prawne, praktyczne i operacyjne

5.1. Komórki do spraw nieletnich i patologii

Fundamentem, na którym opiera się nowoczesna Policja w zakresie ochrony małoletnich, są wyspecjalizowane komórki organizacyjne – do spraw nieletnich i patologii. To tutaj swoje źródło ma policyjna profilaktyka. Zgodnie z Zarządzeniem nr 48 Komendanta Głównego Policji do priorytetowych zadań tych funkcjonariuszy należy organizowanie przedsięwzięć prewencyjnych podejmowanych na rzecz zapobiegania niedostosowaniu społecznemu oraz przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich⁴⁴.

Komórki ds. nieletnich i patologii tworzy się w komendach wojewódzkich, powiatowych/miejskich i komisariatach Policji. Do głównych zadań komórki komendy wojewódzkiej Policji należy:

- sprawowanie nadzoru nad realizacją zadań przez komórki funkcjonujące na terenie działania komendy oraz określenie zasad współpracy w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich komórek i jednostek organizacyjnych funkcjonujących na tym terenie,
- współpraca z komórkami profilaktyki społecznej w zakresie podejmowania działań profilaktycznych, inicjowanie,
- opracowywanie i wdrażanie programów i innych działań profilaktycznych, utrzymywanie kontaktu z sądami rodzinnymi, organami państwowymi, samorządowymi i organizacjami społecznymi,
- dokonywanie, nie rzadziej niż raz w roku, sprawdzenia realizacji zadań komórek do spraw nieletnich i patologii podległych jednostek organizacyjnych Policji,
- sporządzenie, w razie potrzeby, analizy zawierającej informacje na temat przestępczości i demoralizacji nieletnich⁴⁵.

Zadania funkcjonariuszy komórek do spraw nieletnich i patologii komendy powiatowej i komisariatu Policji to między innymi:

- ujawnianie nieletnich sprawców czynów karalnych oraz wykazujących przejawy demoralizacji, inicjowanie i udział w budowaniu lokalnych systemów przeciwdziałania

⁴⁴ Zarządzenie nr 48, § 16.

⁴⁵ Zarządzenie nr 48, § 17 pkt 1-6.

zagrożeniom bezpieczeństwa na rzecz małoletnich i nieletnich, a także realizowanie działań profilaktycznych,

- przekazywanie informacji o nieletnich sprawcach czynów karalnych oraz zagrożonych demoralizacją dzielnicowemu odpowiedzialnemu za rejon, w którym nieletni zamieszkuje bądź przebywa,
- współdziałanie ze służbą kryminalną w celu rozpoznania osób, środowisk i zdarzeń wpływających negatywnie na małoletnich i nieletnich,
- zapewnienie przepływu informacji pomiędzy poszczególnymi komórkami i jednostkami organizacyjnymi Policji⁴⁶.

Kluczowym elementem w zakresie prewencji jest nieustanne rozpoznawanie środowisk zagrożonych. Policjant nie może czekać za biurkiem na zgłoszenie, winien znać mapę demoralizacji swojego rejonu. Musi wiedzieć, które pustostany stają się azylem dla uciekinierów, które centra handlowe pełnią funkcję współczesnych „agor” dla wagarowiczów oraz w których zakamarkach parków dochodzi do inicjacji alkoholowej. Dla funkcjonariuszy komórek ds. nieletnich to rozpoznanie jest formą „mapowania ryzyka”, która pozwala na interwencję celną i przeprowadzoną we właściwym momencie.

5.2. Znaczenie patrolu. Obecność, która koryguje

Najstarszą, a zarazem wciąż najskuteczniejszą formą działania Policji jest fizyczna obecność w przestrzeni publicznej. Jednak w kontekście nieletnich, patrol nie jest jedynie demonstracją siły. To narzędzie prewencji sytuacyjnej. Działania w tym zakresie wobec małoletnich i nieletnich oraz osób wpływających na nich demoralizująco wykonywane są w szczególności przez: patrolowanie i obchód rejonów przyległych do szkół i placówek objętych systemem oświaty, miejsc grupowania się małoletnich, miejsc, w których odbywają się imprezy o charakterze rekreacyjnym lub rozrywkowym z udziałem małoletnich oraz miejsc przeznaczonych do zorganizowanego wypoczynku małoletnich. Każda sytuacja mogąca spowodować naruszenie dobra małoletniego musi spotkać się z reakcją ze strony funkcjonariuszy pełniących służbę zewnętrzną⁴⁷. Patrole oraz dzielnicowi muszą wykazywać się wysoką kulturą osobistą i umiejętnościami komunikacyjnymi. Interwencja polegająca na legitymowaniu grupy nastolatków powinna być przeprowadzona tak, by nie budować w nich poczucia oblężonej twierdzy, lecz uświadamiać im, że przestrzeń publiczna posiada swoje reguły, których strażnikiem jest państwo.

⁴⁶ Zarządzenie nr 48, § 18.

⁴⁷ Zarządzenie nr 48, § 12.

5.3. Monitoring przestrzeni wirtualnej

W roku 2026 nie sposób mówić o metodach pracy Policji, ignorując sieć Internet. Współczesny funkcjonariusz ds. nieletnich musi być biegły w poruszaniu się po mediach społecznościowych, forach i platformach streamingowych. W Zarządzeniu nr 48 KGP możemy odnaleźć nacisk na rozpoznawanie zjawisk patologicznych w sieci. Metoda ta polega głównie na analizie treści generowanych przez nieletnich (np. nagrania bójek, tzw. „wyzwania – challenge” zagrażające zdrowiu lub życiu, promowanie używek). Policja w ramach działań współpracuje z administratorami portali, by szybko zidentyfikować sprawców i ofiary cyberprzemocy. Jest to forma „patrolu wirtualnego”, który choć nie ma swojego formalnego odzwierciedlenia, jest równie ważny, co ten fizyczny na ulicy. Często bowiem to w sieci zaczyna się proces, który swój tragiczny finał znajduje w realnej rzeczywistości.

W tym miejscu nie można pominąć roli Centralnego Biura Zwalczania Cyberprzestępczości (CBZC). Walka z seksualnym wykorzystaniem osób małoletnich, w tym przeciwdziałanie udostępnianiu materiałów przedstawiających takie wykorzystanie w Internecie, jest jednym z ważniejszych zadań policjantów tej komórki. W 2025 roku policjanci CBZC, w ramach zwalczania przestępczości dotyczącej wykorzystania seksualnego małoletnich, przeprowadzili 2 operacje uderzające w sprawców tych przestępstw, w tym jedną o charakterze międzynarodowym, w której wzięło udział 11 europejskich państw. W obu operacjach zatrzymano łącznie 266 osób, w tym 198 w Polsce. W trakcie niemal 330 przeszukań funkcjonariusze zabezpieczyli m.in. komputery, twarde dyski, telefony i karty SIM – łącznie ponad 3350 urządzeń i nośników danych. Zabezpieczyli też niemal 1,2 mln plików wideo i zdjęć o charakterze pedofilskim. W 85 przypadkach sądy zdecydowały o zastosowaniu środków zapobiegawczych w postaci tymczasowego aresztowania⁴⁸.

5.4. Dialog z oświatą. Policja w systemie edukacji

Metody działania Policji obejmują również szeroko pojętą współpracę z placówkami oświatowymi. Funkcjonariusz nie pełni roli „straszaka”, którego wzywa się do agresywnego ucznia. Można odnieść wrażenie, że Zarządzenie nr 48 KGP promuje model partnerstwa diagnostycznego, ponieważ w ramach działań profilaktycznych Policji w zakresie zapobiegania demoralizacji i przestępczości nieletnich, funkcjonariusze m. in. biorą udział w spotkaniach z małoletnimi, rodzicami i pedagogami⁴⁹. Działania

⁴⁸ Cyberprzestępczość w 2025 roku – efekty procesowe i najważniejsze sprawy, <https://cbzc.policja.gov.pl/bzc/aktualnosci/785,Cyberprzestepczosc-w-2025-roku-efekty-procesowe-i-najwazniejsze-sprawy.html> (21.02.2026).

⁴⁹ Zarządzenie nr 48, § 11.

te nie powinny być nudnymi wykładami, lecz formą warsztatów, podczas których policjant uświadamia młodym ludziom granice odpowiedzialności.

Kluczową kwestią jest również wymiana informacji z pedagogiem szkolnym⁵⁰. Metoda ta pozwala na wczesne wykrywanie niepokojących zmian w zachowaniu uczniów (np. nagłe pogorszenie ocen, agresja, izolacja), co często jest zwiastunem demoralizacji lub problemów domowych.

5.5. Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa jako narzędzie prewencyjne

Każda z powyższych metod musi znaleźć swoje odzwierciedlenie w systemach informatycznych Policji. Dokumentowanie działań i zgłoszeń nie jest biurokratycznym ciężarem, lecz metodą analityczną. Wprowadzanie pozyskanych danych do KSIP (Krajowy System Informacyjny Policji) pozwala na budowanie „portretu socjologicznego” zagrożeń w danym mieście, powiecie czy województwie. Dzięki temu, kierownicy jednostek organizacyjnych mogą przesuwać siły i środki tam, gdzie procesy demoralizacji są najbardziej intensywne. To zarządzanie bezpieczeństwem oparte na twardych danych, a nie przypuszczeniach. Pomocnym narzędziem do pozyskiwania cennych informacji jest Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa (KMZB), czyli dostępna dla każdego w sieci internetowej aplikacja informatyczna, składająca się z dwóch części: danych statystycznych oraz narzędzia interaktywnego umożliwiającego obywatelowi nanoszenie na niej zagrożeń⁵¹. Jedną z wielu zróżnicowanych kategorii zagrożeń dostępnych w KMZB jest „grupowanie się małoletnich zagrożonych demoralizacją”⁵². Naniesienie przez obywatela/internautę zgłoszenia wywołuje odpowiednią reakcję Policji⁵³. Bo każda udana interwencja profilaktyczna to o jeden akt oskarżenia mniej w przyszłości.

⁵⁰ Zarządzenie nr 48, § 13, pkt 4.

⁵¹ Wytoczne nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa, § 2 pkt 1.

⁵² Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa, kategorie zagrożeń: <https://mapy.geoportal.gov.pl/iMapLite/KMZBPublic.html> (25.02.2026).

⁵³ Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa, <https://policja.pl/pol/mapa-zagrozen-bezpiecze/33880,Krajowa-Mapa-Zagrozen-Bezpieczenstwa.html> (25.02.2026).

Rozdział 6.

Dokumentacja służbowa. Analiza załączników Zarządzenia nr 48 KGP

W codziennej służbie funkcjonariusza Policji, obfitującej w nieprzewidywalność i dynamikę interwencji, ale również w emocje towarzyszące ludzkim dramatom trudno nie ulec przekonaniu, że najważniejsze jest to co dzieje się w danej chwili, tu i teraz. Jednak w systemie prawnym obecnych czasów prawda i wszystko co nie zostanie rzetelnie udokumentowane przemija i staje się elementem niepotwierdzonym i trudnym do odtworzenia. Słowa wypowiedziane w ferworze interwencji ulatują wraz z emocjami w chwili jej zakończenia. Dlatego też nieodzownym elementem podczas realizacji codziennych zadań jest słowo zapisane w urzędowym formularzu, protokole, notatce czy choćby w notatniku służbowym. Zapisy te często stanowią element, który rozpoczyna procedury i nadaje moc sprawczą, stanowiąc fundament dalszego postępowania.

Niniejszy rozdział poświęcony jest „architekturze procedur” zawartych w Zarządzeniu nr 48 Komendanta Głównego Policji⁵⁴. Dokumentacja bywa często postrzegana jako biurokratyczny balast, jednak w rzeczywistości stanowi ona swoistą tarczę świadczącą o właściwym wdrażaniu procedur i profesjonalizmie policjanta. Prawidłowo wypełniony dokument pełni zarówno rolę „bezpiecznika” chroniącego funkcjonariusza przed zarzutami stronniczości czy arbitralności, jak i „drogowskazu”, który chroni nieletniego przed naruszeniem jego praw i godności.

Wkraczając w analizę struktury dokumentu uczymy się jak w suchych i precyzyjnie skonstruowanych ramach urzędowych formularzy zilustrować skomplikowaną prawdę o trudnych wyborach młodych ludzi. Ten jakże istotny fakt, to nie biurokracja lecz udokumentowanie i utrwalenie momentu, w którym interwencja państwa daje szansę na zatrzymanie procesu demoralizacji i otwiera drogę do poprawy.

6.1. Poświadczenie przekazania małoletniego/nieletniego

Poświadczenie stanowi krótki lecz niezwykle przydatny dokument (ryc. 2)⁵⁵, który wychodząc naprzeciw policjantom dał im sformalizowane narzędzie umożliwiające przekazanie osoby i zakończenie czynności związanych z interwencją wobec osób małoletnich. W wymiarze służbowym umożliwia formalne zwolnienie policjanta

⁵⁴ Zarządzenie nr 48.

⁵⁵ Tamże.

z odpowiedzialności za bezpieczeństwo fizyczne małoletniego. Jest potwierdzeniem, że dziecko zostało przekazane osobie uprawnionej, co kończy zadania służbowe w tym konkretnym zdarzeniu. Natomiast w wymiarze społecznym jest momentem odzyskania przez opiekuna pełnej kontroli i odpowiedzialności za dziecko. Złożenie podpisu pod dokumentem jest obustronnym potwierdzeniem, że interwencja dobiegła końca w sposób bezpieczny, a małoletni znajduje się pod właściwą opieką.

.....
(stempel nagłówkowy, l.dz.)

.....
(imię i nazwisko osoby odbierającej małoletniego,
nieletniego)

.....
miejsowość, data

.....
(adres zamieszkania)

.....
(nr telefonu kontaktowego)

POŚWIADCZENIE PRZEKAZANIA MAŁOLETNIEGO/NIELETNIEGO*

Potwierdzam przejęcie mojego/mojej*
(syna, córki, podopiecznego(ej), wychowanka(i)* – imię i nazwisko dziecka, data urodzenia)

od policjantów z W
(nazwa jednostki organizacyjnej Policji) (miejsowość)

w dniu o godz.

Zostałem/zostałam* zapoznany/zapoznana* z przyczynami i okolicznościami podjęcia interwencji Policji wobec mojego/mojej* syna/córki/podopiecznego(ej)/wychowanka(i)*.

Uwagi:

.....
.....
.....
.....
.....
.....

Ryc. 2

6.2. Zawiadomienie rodziców / opiekuna nieletniego / szkoły, do której nieletni uczęszcza

Kolejnym załącznikiem, który został wdrożony do stosowania Zarządzeniem nr 48 jest zawiadomienie rodziców, opiekuna nieletniego lub szkoły, do której nieletni uczęszcza o zastosowaniu wobec niego środka oddziaływania wychowawczego (ryc. 3)⁵⁶.

Dokument ten jest doskonałym i bezprecedensowym narzędziem pozwalającym w sposób legalny – dotychczas w sposób nieunikniony – ominąć drogę sądową w przypadku czynu karalnego wyczerpującego znamiona wykroczenia, którego dopuścił się nieletni. Innowacyjność i przełomowość wprowadzenia załącznika pozwoliła na zastąpienie funkcji represyjnej państwa, funkcją wychowawczą, która prawdopodobnie w wielu przypadkach zmusi nieletniego do refleksji nad swoim postępowaniem angażując jednocześnie w proces naprawczy jego najbliższe otoczenie i przyczyni się w ten sposób do uniknięcia podobnych zachowań w przyszłości.

W wymiarze służbowym załącznik stanowi swego rodzaju wyraz zaufania państwa do funkcjonariusza, który sam bez udziału sądu, może podjąć decyzje i ocenić czy dany czyn zasługuje na danie nieletniemu szansy na poprawę. Jednocześnie w perspektywie społecznej Policja, stosując ten środek pośredni, zaprasza rodziców, opiekunów lub szkołę do dialogu w celu wspólnego zapobiegania i eskalacji problemów w przyszłości.

Zawiadomienie to jest kwintesencją nowoczesnej profilaktyki. Pokazuje, że prawo może być elastyczne i ludzkie. Zamiast budować mury między nieletnim a systemem, ten dokument buduje mosty odpowiedzialności. Jest to dowód na to, że w 2026 roku Policja stawia na edukację i prewencję, wierząc, że wczesna i mądra reakcja otoczenia jest najskuteczniejszą barierą przed wejściem na drogę przestępstwa.

⁵⁶ Zarządzenie nr 48.

.....
(stempel nagłówekowy, l.dz.)

.....
miejscowość, data

**ZAWIADOMIENIE
RODZICÓW/OPIEKUNA NIELETNIEGO/
SZKOŁY, DO KTÓREJ NIELETNI UCZĘSZCZA***

SZANOWNI PAŃSTWO

.....
.....
.....
(dane adresata/adresatów*)

Uprzejmie informuję, że na mocy art. 4 ust. 5 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. *o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich* (Dz. U. poz. 1700, z późn. zm.), wobec nieletniego

.....,
(imię i nazwisko nieletniego, imiona rodziców, data urodzenia, miejsce zamieszkania)

który w dniu o godz. W
(nazwa miejscowości, ulicy, nr posesji)

dopuścił się

.....
.....
.....
.....
.....
co stanowi czyn karalny wyczerpujący znamiona wykroczenia z art.
stosuje się **środek oddziaływania wychowawczego** w postaci :

- Zawiadomienia rodziców nieletniego*
- Zawiadomienia opiekuna nieletniego*
- Zawiadomienia szkoły, do której nieletni uczęszcza*.

.....
(podpis policjanta uprawnionego do zastosowania środka oddziaływania wychowawczego)

Ryc. 3

6.3. Wykaz czynności prewencyjnych podjętych w sprawach nieletnich oraz na rzecz małoletnich, z wyłączeniem działań profilaktycznych

Ten dokument stanowi zestawienie działań Policji na rzecz bezpieczeństwa najmłodszych (ryc. 4)⁵⁷. W odróżnieniu do pozostałych załączników dotyczących konkretnych osób wykaz ten stanowi uporządkowany spis dający jasny dowód tego, że Policja nie tylko skupia się na reakcji i ujawnianiu nieletnich wykazujących przejawy demoralizacji lub dopuszczających się popełniania czynów karalnych, ale również pełni funkcję prewencyjną, kontrolując przestrzenie, w których przebywa młodzież.

Główną funkcją tego załącznika jest dokumentowanie obecności i konkretnych działań funkcjonariuszy związanych z systematyczną kontrolą w rejonie szkół, placówek oświatowych czy miejsc rozrywki. Jest to zapis realnie wykonanej służby patrolowej i obchodowej pozwalającej wykazać, że funkcjonariusze są w tych miejscach, w których w danym momencie są potrzebni.

W dokumencie ponadto rejestruje się wszystkie materiały dotyczące nieletnich, które przekazywane są do sądu rodzinnego co spina klamrą wszystkie podejmowane działania na rzecz ochrony i wspierania osób małoletnich. W perspektywie społecznej dokument ten daje transparentność działań Policji, fakt jej realnych działań jako formacji, która realizuje swoje działania nie zza biurka, a w bezpośrednim kontakcie z obywatelami. Rodzice i nauczyciele zyskują pewność, że rejon szkoły jest pod stałym nadzorem, a miejsca wypoczynku dzieci są regularnie sprawdzane pod kątem bezpieczeństwa. To dowód na to, że państwo dba o profilaktykę przestrzeni publicznej, w której dorastają małoletni.

W obecnych czasach, gdy bezpieczeństwo w świecie rzeczywistym jest tak samo ważne jak w cyfrowym, dokument ten potwierdza fizyczną obecność funkcjonariusza tam, gdzie kształtują się postawy młodych ludzi. Jest to świadectwo pracy cichej, często niedocenianej, ale kluczowej dla zapobiegania demoralizacji. Dzięki niemu praca policjanta staje się transparentna i mierzalna, a bezpieczeństwo małoletnich – realnie monitorowane.

⁵⁷ Zarządzenie nr 48.

**WYKAZ CZYNNOŚCI PREWENCYJNYCH PODJĘTYCH W SPRAWACH NIELETNICH
ORAZ NA RZECZ MAŁOLETNIICH,
Z WYŁĄCZENIEM DZIAŁAŃ PROFILAKTYCZNYCH***

L.p.	Data	Opis podjętych czynności; Rodzaj czynności; Metoda realizacji.	Uwagi; Sposób zakończenia.

*w wykazie należy uwzględnić wszystkie czynności jakie podjęte zostały wobec nieletnich/małoletnich na terenie działania jednostki organizacyjnej Policji, tych o charakterze prewencyjnym, np.:

- realizacja zadań polegających na patrolowaniu oraz obchodzie rejonów szkół i placówek objętych systemem oświaty lub miejsc grupowania się małoletnich lub miejsc, w których odbywają się imprezy o charakterze rekreacyjnym lub rozrywkowym z udziałem małoletnich oraz miejsc przeznaczonych do zorganizowanego wypoczynku małoletnich;
- przesyłanie do sądu rodzinnego materiałów w sprawie nieletniego/małoletniego, itp.

Ryc. 4

6.4. Drodzy rodzice/opiekunowie

Ostatnim lecz niezwykle ważnym elementem Zarządzenia nr 48 Komendanta Głównego Policji jest załącznik nr 5 stawiający Policję w roli stróża czy też opiekuna (ryc. 5)⁵⁸. Jest to dokument o charakterze informacyjno-prewencyjnym, który stanowi oficjalny kanał komunikacji między jednostką Policji a domem rodzinnym nieletniego. Głównym celem tego załącznika jest transparentność. Policja, działając w trosce o dobro małoletniego, ma obowiązek niezwłocznie i formalnie poinformować opiekunów prawnych o tym, że ich dziecko znalazło się w sytuacji wymagającej interwencji służb.

W kontekście służbowym i formalnym jest dowodem na dopełnienie obowiązku informacyjnego. Rzetelne wypełnienie rubryk i szczegółowe opisanie okoliczności przebywania dziecka w danym miejscu (np. w porze nocnej bez opieki, w miejscu niebezpiecznym lub w towarzystwie osób zdemoralizowanych) zamyka proces interwencji w sposób formalny. Podpis kierownika jednostki nadaje sprawie odpowiednią

⁵⁸ Zarządzenie nr 48.

rangę i powagę. Z perspektywy rodzica czy opiekuna powinien stanowić jasny sygnał ostrzegawczy.

Dokument nie pełni funkcji karnej, powinien być rozpatrywany w formie uwrażliwienia na problem bądź zwrócenia uwagi. Informuje rodziców o zagrożeniu, o którym mogli nie wiedzieć, i wzywa ich do wzmożenia czujności wychowawczej („prosimy Państwa o dołożenie wszelkich starań, aby podobna sytuacja się nie powtórzyła”). Dokument charakteryzuje się uprzejmym, ale stanowczym tonem. Zaczynając od frazy „W trosce o dobro i bezpieczeństwo”, Policja definiuje swoją rolę nie jako organu dyscyplinującego, ale jako formacji dbającej o najmłodszych.

To zawiadomienie jest wyrazem partnerstwa w wychowaniu. Pokazuje, że bezpieczeństwo dziecka jest wspólną sprawą rodziców i państwa. Prawidłowo wypełnione i doręczone, stanowi silny bodziec do refleksji dla rodziny, a dla Policji jest potwierdzeniem, że sygnał o zagrożeniu został skutecznie przekazany do osób najbardziej odpowiedzialnych za los nieletniego.

.....
(stempel nagłówkowy, l.dz.)

.....
miejscowość, data

Szanowni Państwo,

.....
.....
.....
(dane adresata/adresatów*)

Drodzy Rodzice/Opiekunowie* !

W trosce o dobro i bezpieczeństwo Państwa dziecka, uprzejmie informujemy, że w dniu o godz. Państwa syn/córka/podopieczny(a)/wychowanek(a)*

.....
(imię i nazwisko dziecka, data urodzenia)

przebywał(a) w
(określić miejsce i okoliczności)

.....
W związku z zaistniałymi okolicznościami, prosimy Państwa o dołożenie wszelkich starań, aby podobna sytuacja się nie powtórzyła.

.....
(podpis kierownika jednostki organizacyjnej Policji/osoby upoważnionej)

Ryc. 5

Analiza procedur wynikających z Zarządzenia nr 48 prowadzi do konkluzji, potwierdzającej, że w pracy z nieletnim jakość sporządzanej dokumentacji stanowi bezpośrednio odzwierciedlenie jakości przeprowadzanych interwencji. Każdy dokument zamieszczony w zarządzeniu tworzy logiczny łańcuch zdarzeń i wykonanych czynności. Nie należy jednak zapominać, że z każdym wypełnionym załącznikiem tworzy się nowa historia młodego człowieka i jego bliskich. Policjant w swoim profesjonalizmie powinien cechować się obiektywizmem i precyzją. Dobrze sporządzona dokumentacja pozwoli odtworzyć przebieg zdarzeń zgodnie z faktami, bez konieczności polegania na zawodnej ludzkiej pamięci. W dobie cyfryzacji i transparentności działań służb

rzetelna dokumentacja staje się jednym z najważniejszych argumentów. Stanowi ona dowód na to że Policja nie tylko egzekwuje prawo, ale przede wszystkim jest gwarantem bezpieczeństwa i porządku publicznego. Podsumowując rozdział, warto zapamiętać że wypełniając urzędowy druk, nie tylko dopełniamy ciężące na nas obowiązki, ale wpływamy również na historię życia młodego człowieka, dając mu szansę na sprawiedliwe potraktowanie i lepszą przyszłość.

Zakończenie

Opracowanie procedur postępowania w sprawach nieletnich, oparte na ustawie o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz zarządzeniu nr 48 KGP, pozwala na sformułowanie kilku fundamentalnych wniosków, które winny przyświecać każdemu funkcjonariuszowi.

Pierwszym wnioskiem jest prymat resocjalizacji nad penalizacją, w którym Policja jest swego rodzaju strażnikiem potencjału, który drzemie w każdym młodym człowieku. Kolejnym wnioskiem, który nasuwa się po analizie wybranych aktów prawnych jest profesjonalizm ubrany w dokumenty. Każda czynność policjanta podjęta wobec nieletniego jest poddawana społecznej i sądowej kontroli, w której między innymi profesjonalizm dokumentacyjny jest gwarancją bezpieczeństwa prawnego funkcjonariusza. Nieocenionym narzędziem skuteczności są empatia i wyrozumiałość, ponieważ zrozumienie przyczyn demoralizacji pozwala na dobór skutecznych metod interwencji. Umiejętność przeprowadzenia rozmowy z nastolatkiem zdaje się być cenniejsza aniżeli setka sformalizowanych procedur.

Postępowanie w sprawach nieletnich to jedno z najtrudniejszych zadań, bo najbardziej obciążone emocjonalnie i wymagające nieustannego doskonalenia kompetencji prawnych i psychologicznych. To proces, którego celem jest, by dzisiejszy „trudny nastolatek” nie stał się jutrzejszym osadzonym zakładu karnego. Każda interwencja przeprowadzona zgodnie z literą i duchem ustawy o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich oraz aktów wykonawczych to element dołożony do powszechnego bezpieczeństwa publicznego.

Kończąc to opracowanie warto podkreślić, że Policja w 2026 roku to formacja nowoczesna, wykształcona i świadoma swojej misji. Służba na rzecz nieletnich to nie tylko paragrafy – to forma poświęcenia, polegającego na pokazywaniu młodym ludziom, że prawo jest po to, by ich chronić, a nie tylko ograniczać.

Bibliografia

1. Hołyst B., *Kryminologia*, wyd. 2, Warszawa 2022.
2. Osiak K., *Dziecko jako uczestnik procesu karnego*, wyd. 1, Warszawa 2025.

Akty prawne:

- Ustawa z dnia 9 czerwca 2022 r. – o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz.U. 2026 poz. 163).
- Ustawa z dnia 26 października 1982 r. – o postępowaniu w sprawach nieletnich (Dz.U. 2018 poz. 969 oraz z 2022 r. poz. 1700) – uchylona.
- Ustawa z dnia 23 kwietnia 1964 r. – Kodeks cywilny (Dz.U. 2025 poz. 1508).
- Ustawa z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks karny (Dz.U. 2025 poz. 383 z późn. zm.).
- Zarządzenie nr 48 Komendanta Głównego Policji z dnia 15 września 2023 r. w sprawie metod i form wykonywania zadań przez policjantów w zakresie przeciwdziałania demoralizacji i przestępczości nieletnich oraz działań podejmowanych na rzecz małoletnich (Dz. Urz. KGP 2023 poz. 85).
- Wytyczne nr 3 Komendanta Głównego Policji w sprawie sposobu postępowania policjantów podczas realizacji zadań związanych z funkcjonowaniem Krajowej Mapy Zagrożeń Bezpieczeństwa (Dz. Urz. KGP z 2016 r. poz. 58, z późn. zm.).

Źródła internetowe:

- *Cyberprzestępczość w 2025 roku – efekty procesowe i najważniejsze sprawy*, Centralne Biuro Zwalczenia Cyberprzestępczości, dostęp: 21.02.2026, <https://cbzc.policja.gov.pl/bzc/aktualnosci/785,Cyberprzestepczosc-w-2025-roku-efekty-procesowe-i-najwazniejsze-sprawy.html>.
- *Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa*, dostęp: 25.02.2026, <https://mapy.geoportal.gov.pl/iMapLite/KMZBPublic.html>.
- *Krajowa Mapa Zagrożeń Bezpieczeństwa*, Komenda Główna Policji, dostęp: 25.02.2026, <https://policja.pl/pol/mapa-zagrozen-bezpiecze/33880,Krajowa-Mapa-Zagrozen-Bezpieczenstwa.html>.

Zakład Prewencji i Ruchu Drogowego

kom. Katarzyna Nowakowska
asp. szt. Sławomir Kłyk
st. asp. Mateusz Tchórzewski

Szkoła Policji w Katowicach
ul. gen. Jankego 276
40-684 Katowice-Piotrowice
www.katowice.szkolapolicji.gov.pl

